

Remissvar

Remiss SOU 2020:21 Sveriges museum om Förintelsen

Diarienummer: Ku2020/01036/KL

É romani Glinda tillstyrker förslaget att inrätta ett museum om Förintelsen.

Prolog

Vi är tacksamma att få svara på remissen om Förintelsemuseet.

Så klart ska museet belysa alla grupper som blev utsatta under Andra världskriget. Alla grupper ska ha samma utrymme i museet. Inte bara judar och romer.

Men jag beskriver behovet av ett Förintelsemuseum ur ett romskt perspektiv och menar så klart att inte utesluta antisemitismen och de andra grupperna.

É Romani Glinda ERG har arbetat under en lång tid och drivit frågor om diskriminering, rasism och Förintelsefrågor och inte minst med romsk kultur och språk. Genom åren så har romer inte bara i Sverige sett hur Förintelsen av romer inte varit synlig. Det har varit stora kunskapsbrister i skolan om Förintelsen som nu har något förbättrats. Kunskapen om romer har inte varit prioriterat av Sveriges regering eller riksdag fram till idag. Det har passerat två decennier sedan den första Förintelsekonferensen startade och man skrev under Stockholmsdeklarationen, där romer är mycket blygsamt nämnda. Under konferensen protesterade romer för att de inte fått plats i talarstolen och under presskonferensen samma dag blev stadsministern Göran Persson tillfrågad om hur han mottog romernas kritik. Svaret var att han såg allvarligt på kritiken och att det skulle rådas bot på detta i framtiden. Men så blev det inte. Romerna satt inte med i diskussionen om Förintelsen utan man fortsatte att belysa judars Förintelse i huvudsak, andra grupperingar som blev drabbade under Andra världskriget nämndes inte förens långt senare. Homosexuella, politiska meningsmotståndare, polacker, ryssar, Jehovas vittnen, funktionsnedsatta och så vidare.

Forum för levande historia bildades och där började man tala om romer. Forskare och historiker som vi romer själva känner kontaktade FLH och berättade mer ingående om romers umbärande under Andra världskriget. FLH som skulle agera som ett kunskapscenter om Förintelsen och demokrati, startade med att ta fram fakta om förintelsen, Stéphane Bruchfeld och Paul A. Levine skrev boken ” Om detta må ni berätta” boken distribuerades till alla hushåll och skolor i Sverige. Då först blir romernas umbärande i koncentrationslägren kända. Boken översattes till ett stort antal språk, bland annat till romska. Stéphane och Paul kom nära kontakt med Lars Demetri som översatte boken till romska.

Det ska sägas att att före 1987 hade Sverige och dess regering inte så god kunskap om romer. Man trodde att romer var en homogen grupp. Hade det inte varit för att Sverige fått ett uppdrag av Europarådet att se över vilka nationella minoriteter som fanns i landet, hade det sannolikt passerat en längre tid innan Sverige tagit sig an zigenarfrågan. Denna handling behövde Sverige för att ratificera Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

1997 startar en utredning och där kommer man fram att det finns fem minoriteter som kan räknas in som nationella minoriteter med lång tillhörighet i landet. Samer som urfolk, romer med 500 årig tillhörighet i landet, judar från 1700-talet, Sverigefinnar 1950 -talet, tornedalingar 1800-talet. Vad man inte visste då, var att det förekommer 5 romska stora undergrupper av romer boende i Sverige med lika många varianter av romskan. Heller inte att det finns flera varianter av samiskan. Sverige fick upp ögonen på sitt urfolkskultur.

Dessa grupper blir erkända nationella minoriteter december 1999.

År 2000 startas ett romsk samarbetet med Kulturdepartementet och samtalen går nu till Mona Sahlin som är villig att upprätta ett romskt råd. Departementet hade sett att det fanns stora kunskapsluckor om romer och nu skulle man arbeta hand i hand för att förbättra romerna situation i Sverige. Mottot var att arbeta med romer och inte för romer som tidigare gjorts. Romerna i Sverige startade den romska rörelsen under 70-talet och har sedan dess arbetat för romer rätt och inkludering ett begrepp som regeringen startade först 2009 i samband med vitboken om romer. Då startades även en 20 årig strategi med syfte att ”Den rom som fyller 20 år 2032 ska ha likvärdiga möjligheter i livet som den som är icke-rom”

Romerna osynliggjorda som offer för Förintelsen

Det tog nästan trettio år innan existensen av Förintelsens romska offer erkändes officiellt i Tyskland. Först 1982 erkände Västtysklands dåvarande förbundskansler Helmut Schmidt att romerna jämte judarna utgjorde de rasmässigt definierade grupper som stod i fokus för Förintelsen. Först 1989 kom ett FN-uttalande som slår fast att romer förintats under andra världskriget på grund av sin etniska tillhörighet. Den kampen om erkännande bedrev romerna själva. Ingen forskare hade lyft frågan, det fick romerna själva göra. Det ska sägas att många initiativ till forskarätgårdar är tagna av romska organisationer. ERG tog så sent som år 2010 initiativet, att söka romska oidentifierade massgrav i Ukraina. Ett samarbete mellan ERG och Södertörns högskola.

Folkmordet på romer på Balkan

Folkmordet på romer på Balkan, har heller inte nämnvärt belyst.

Under Balkan kriget flyr Romer från Balka mellan 1991 och 2001. De flydde från extrem fattigdom och svåra förföljelser i sina hemländer på grund av att de är romer. Romerna blev fördrivna i sitt eget land under de olika konflikterna i forna Jugoslaven. Över två miljoner romer i flykt från Balkan.

Kriget i Kosovo

De politiska förändringarna i Europa sedan slutet av 80-talet, har på många sätt gjort romernas situation än mer eländig än tidigare. När diktaturerna i öst föll, kom romerna i kläm på ett helt annat sätt tidigare. Särskilt tydligt blev detta på Balkan. Konflikterna i före detta Jugoslavien har skapat en situation där många romer sedan lång tid lever som internflyktingar, utan dokument och id-handlingar. Ingen har beskrivit dessa händelser.

I det närmaste ingen har beskrivit deportationen av romer och judar från Rumänien till Transnistrien till allmänhetens kännedom. En händelse som begravdes i Rumäniens arkiv. En skam för Rumänien som tystades ned. Först 1999 öppnades arkiven för forskare och sanningen kom fram. Sverige, på initiativ av, är det första landet som har skapat en utställning med föredrag om händelsen.

Beskrivningen av romernas kultur och leverne och deras situation genom tiderna, skulle kunna beskrivas i en långt större volym än vitboken som regeringen tog fram. Den utredningen gick bara hundra år tillbaka i tiden. Romernas vandring har funnits och pågår i över tusen år.

Detta kan så klart inte tas upp här i ett remissvar om att upprätta ett Förintelsemuseum i Sverige, men jag kände att det bör förklaras lite om hur viktigt det är och kommer att bli när en sådan myndighet upprättas och att romer och andra drabbade grupper får en central roll i museet.

I betänkandet och i utredningen kom det gemensamt fram till att det var absolut nödvändigt att romernas Förintelse skulle få central roll. Forskningen om romer skulle ökas mycket på grund av IHRA:s tillägg till Stockholmsdeklarationen som IHRA antog så sent som i januari 2020, där man bland annat i punkt 4 skriver

”Att komma ihåg romernas folkmord. Vi erkänner med oro att försummelsen av detta folkmord har bidragit till fördomar och diskriminering som många romska samhällen fortfarande upplever i dag”.

”Remember the genocide of the Roma. We acknowledge with concern that the neglect of this genocide has contributed to the prejudice and discrimination that many Roma communities still experience today”.

Det står även att man ska öka resurser för forskning om folkmordet på romer

Stefan Löfven sa i en videohälsning under minnesceremonin den 2a augusti i år, att ”Historiskt har inte nazisternas folkmord på romerna fått den uppmärksamhet som detta oerhörda brott förtjänar. Sveriges regering står bakom den deklaration som ministrar ifrån medlemsländerna i IHRA den internationella alliansen för hågkomst av Förintelsen, antog i januari i år. Där åtar sig Sverige och de andra medlemsländerna att främja hågkomst, utbildning och forskning om Förintelsen och folkmordet av romer. Den regering jag leder har åtagit sig att förstärka arbetet för att motarbeta rasism, antiziganism och antisemitism. Den 13 och 14 oktober nästa år, välkomnar jag världsledare och experter till Malmö för ett högnivåforum om dessa frågor. Där kommer nazisternas folkmord av romerna att belysas. Till forumet bjuds flera internationella romska organisationer in och romska företrädare kommer att ingå i den svenska delegationen till forumet.

Regeringen har tillsatt en utredning om ett svenskt museum om Förintelsen. I direktiven anges att berättelser från de som överlevde nazisternas folkmord och som har anknytning till Sverige ska stå i centrum för museets verksamhet. Många romska överlevande har vittnat om sina upplevelser, till exempel kusinerna Hanna Dimitri och Sofia Taikon. Allt färre finns kvar och därför blir det viktigare med forskning, utbildning och att samlas för att minnas” Slut på citat.

Vi hoppas nu att detta ska bli en verklighet och att tillkomsten av ett förintelsemuseum kommer att sätta romer i fokus och att den kommande Förintelsekonferensen i Malmö i oktober 2021 kommer att bli internationellt uppmärksammat.

Därför menar vi att det är nödvändiga åtgärder och förslag som har tillkommit i Utredningen om ett Förintelsemuseum är av högsta vikt.

I utredningen föreslås

”Som alternativ bedömer utredningen att museet kan inrättas inom en befintlig museimyndighet, förslagsvis inom Statens försvarshistoriska museer eller Statens historiska museer. Båda dessa myndigheter har museikompetens som kan komma till nytta i uppbyggnaden av det nya museet, särskilt när det gäller att samla in, dokumentera och förvalta föremål och arkivmaterial”.

Detta kan även ske hos FLH. Vi tycker att myndigheten ska ligga hos Forum för levande historia som redan bedriver bland annat pedagogisk verksamhet om Förintelsen.

De har just nu den största erfarenheten och kunnandet om Förintelsen. Det är risk att det blir ett glapp i arbetet, det kan kännas som om vi uppfinner hjulet en gång till. FLH:s erfarenhet och kunnskap måste tas tillvara.

Detta kräver dock att myndigheten omorganiseras. Att det bör ske en ombildning med en styrelse där romer kan sitta med. I alternativet som rör Forum för levande historia kan

myndighetens befintliga anslag ligga till grund för verksamheten, men tillskott av medel krävs så att verksamhetens anslag hamnar på minst samma nivå som för huvudförslaget.

ERG har förstås inget inflytande över var museet ska ligga. Men bäst vore det om det kunde förläggas till Stockholm. Där vi menar att Stockholm är den största mötesplatsen för turismen och tillgängligheten är som störst. Museet bör inrättas i en stad med närhet till flera universitet som är lämpligt för museet att samverka med inte minst om forskningen. Att museet har en gedigen forskningsanknytning är fundamentalt för verksamheten.

Det är därtill av central betydelse att museet har ett forskningsråd där romer och andra drabbade grupper sitter med.

ERG håller med utredningen om att ny museibygggnad bör uppföras och utformas med tanke på lokalernas publika framtoning ska bidra till intresset hos museibesökarna.

Om regeringen tar till sig förslaget om att Forum för levande historia får uppdraget att genomföra och starta Förintelsemuseet, kommer museet att behöva lokaler för utställnings och program samt utbildningsverksamhet, samt kunna husera externa forskare samt allmänhet som vill få tillgång till museets arkiv, bibliotek och samlingar. Därtill behöver museet ha övriga publika lokaler för butik och förtäring. Allt detta och mycket mer kan inte inrymmas i FLH:s nuvarande lokaler i Gamla stan. Det är därför av stor vikt att nya lokaler förordnas till museet.

Huddinge den 17 augusti 2020

Fred Taikon
Ordförande för É Romani Glinda

